

PARTIPREFERENSER BLAND SVENSKA MUSLIMER

Magnus Hagevi, Institution för statsvetenskap, Linnéuniversitet
E-post | magnus.hagevi@lnu.se

Sammanfattning: Vilka partier föredrar svenska muslimer? Frågeställningen besvaras genom att studera svars personer som identifierat sig själva som muslimer mellan 2005 och 2014 i frågeundersökningar riktade till ett urval representativt med den vuxna svenska befolkningen. Resultat visar att Socialdemokraterna har ett mycket starkt stöd bland svenska muslimer som vida överstiger deras röstandel i riksdagsvalen 2006, 2010 och 2014. Miljöpartiets och Vänsterpartiets stöd bland svenska muslimer ligger i nivå med deras valresultat, medan övriga partier har svagare stöd bland svenska muslimer jämfört med deras valresultat. Trots sitt relativt svaga stöd bland svenska muslimer är Moderaterna näst största parti i väljargruppen.

Inledning

Inom politiskt beteende är det vanligt att associera religiositet med stöd till partier på höger sida om det politiska spektrumet (Hagevi 2009, 2015b; Cordero 2017). Speciellt gäller det kristna väljares stöd till kristdemokratiska partier. Det är dock inte självklart att individer som identifierar sig med en icke-kristen religion ger stöd till samma politiska partier. Medan till exempel kristdemokratiska partier fokuserar på kristna väljare kan muslimska väljare uppfatta att samma sak inte gäller dem. Dessutom har studier visat att betydelsen av religion minskar när svenska väljare bestämmer sig för hur de ska rösta (Oskarson 2005).

Vilka partier föredrar svenska muslimer? Frågeställningen analyserar om det finns ett samband mellan två faktorer – att vara muslim och partipreferens. Avsikten med denna studie är än mer

begränsad då endast partipreferenser bland svenska muslimer studeras. Därmed genomförs inte någon direkt jämförelse mellan partipreferenserna bland svenska muslimer och partipreferenser bland personer som tillhör andra religioner eller religiösa orienteringar. Att analysen rör samband innebär att det inte går att fastställa i vad mån det är politiska effekter av att vara muslim som analyseras. Det är fullt möjligt att en tredje faktor som erfarenhet av att ha utländsk bakgrund, vara i minoritet eller klasstillhörighet kan förklara en del eller hela sambandet. Tidigare studier som kontrollerat för bland annat de nu nämnda möjliga faktorerna som potentiella förklaringar till samband mellan svenska muslimer och deras partipreferenser har dock noterat att de kan förklara en del av de samband som uppstår, men långt ifrån allt.

Teorier om västeuropeiska muslimers partipreferenser

Att identifiera sig som muslim innebär att en individ uttryckligen identifierar sig med en religion. Begreppet religion och religiositet används ibland lite lättsinnigt (se t ex Franklin m fl 1992: 39–40). Det finns ingen dominerande definition av religion. Bland substantiella definitioner är det inte ovanligt att karaktärisera religion som trossystem och beteenden vilka är relaterade till en perception av en transcendent verklighet som förenar dem som identifierar sig med den i en gemenskap (Dobbelaere 1981: 93; Bergfeldt 1998: 256). Studier om religion försöker förklara vad religion är och skilja det från andra fenomen för att studera religionens teologiska innehåll, förelagda utövande eller dess uppkomst. Studier av religiositet intresserar sig däremot för individens religiösa trossystem, värden och beteenden (jfr Gustafsson 2000). I det följande är religiositet *individens subjektiva perception av en transcendent och icke-naturlig verklighet*.

Forskare har nämnt några substantiella – innehållsmässiga – skäl till att muslimer kan inneha speciella partipreferenser. Substantiella teorier om religion behandlar ofta specifika religiösa inriktningar, deras innehåll, och är fokuserade på kognition och direkt socialisation.

Innehållet i islam kan innebära att det finns skäl till att muslimer skall vara skeptiska till centrala marknadsekonomiska element.¹ Ekonomiskt liberal argumentation innehåller ofta kapitalistiska begrepp och använder termer som absolut äganderätt, maximal vinst och förräntning. Detta kan uppfattas som avvikande från islamska läror, vilket bland annat framgår av muslimen Pernilla Ouis (1999: 243) beskrivning av svensk ekonomi: ”I det moderna samhället verkar det som om ekonomin tagit över totalt; allting kan värderas i pengar, alla handlingar måste ha ekonomiska motiv och ’marknaden’ är den nye Drake som kräver sina offer.”

Istället kan socialistisk kritik av kapitalism – som främst kan förknippas med vänstersidan i politiken och Socialdemokraterna samt Vänsterpartiet – uppfattas som mer överensstämmande med islam. *Zakat* – vilket är en av de fem pelarna inom islam – anger att rikedom inte är legitim (*halal*) om inte den rike delar med sig. Därför är det en religiös plikt att en god muslim ger allmosa till fattiga, sjuka, församlingen och diverse allmänna behov. Koranen fastslår på flera ställen att detta är en av muslimernas viktigaste dygder (Stenberg 1999: 43). Om så inte sker är den rikes ägodelar illegitima (Hjärpe 2006). Dessutom finns ett märkbart förbud mot ränta och ocker (*riba*) (Roald 2005: 147–148). Detta förbud verkar strida mot en fundamental del av det kapitalistiska systemet: lån till ränta och möjligheten att därmed erhålla maximal vinst. Kombinationen av dessa religiösa

regler gör det möjligt att muslimer är negativa till marknadsekonomiska lösningar och att de därför stödjer de partier – Socialdemokraterna och Vänsterpartiet – som associeras med en kritisk inställning till marknadsekonomi. Dock kan religiöst aktiva muslimer tendera att stödja Socialdemokraterna i större utsträckning på grund av Vänsterpartiets mer religionskritiska tradition (Hagevi 2009).

Ytterligare en hypotes är att många muslimer kan se islam som relativt kompatibel med miljörelsen, vilket i sin tur skulle kunna resultera i ett förhållandevis stort stöd för miljöpartiet bland muslimer. Miljöpartiet kan då anses representera en mångkulturalism som är kritisk till vad som kan upplevas som en monokultur formad av modernismens enhetliga utvecklingstanke. Detta kan likna muslimers civilisationskritik av Västvärlden. Den muslimska kritiken mot ränta kan även relateras till miljöpartiets alternativa ekonomiska lösningar. Därtill har muslimer framhållit att Koranen ”är mycket rik på hänvisningar till naturen” och att dessa kan ”specifikt relateras till miljörelsen.” (Ouis 1999: 236)

Det finns också anledning att beakta de politiska partiernas agerande gentemot muslimer och deras försök att värva muslimska väljare till det egna partiet. Många politiska partier har invandrarföreningar eller liknande för att knyta till sig medborgare med invandrarbakgrund. Flera partier har företrädare som identifierar sig som muslimer, medan andra politiker har frammanat protester bland svenska muslimer (Pekgul 2005; El Rafie 2006; Lillman 2006). Detta kan ligga till grund för en typ av identitetsröstning: att väljare röstar på kandidater som de uppfattar dela identitet med.

En av Socialdemokraternas officiella sidoorganisationer – *Sveriges kristna socialdemokrater* (”Broderskapsrörelsen”) – har engagerat sig för att knyta muslimska grupper till det egna partiet. Organisationen uppger sig ”sedan länge ha ett gott samarbete med Sveriges muslimska råd” (Sveriges kristna socialdemokrater 2003; Weiderud 2006). Denna typ av politisk mobilisering skiljer sig från andra invandrarföreningar genom att den inte baserar sig på att målgruppen är invandrare utan på deras religiösa identitet. Måhända kan detta substantiella och direkta tilltal av muslimers religiositet vara mer partipolitiskt effektivt än vad som är fallet med den relativt heterogena och påklitrade beteckningen ”invandrare”.

Många av hypoteserna om muslimers politiska opinion antar att de har partisympatierna åt vänster. Funktionella teorier om religion öppnar dock upp för att muslimer ska stödja andra partier. Funktionella definitioner av religion (Yinger 1957: 9; Luckman 1967; Berger 1967; Geertz 1973: 4) är ett alternativ till en substantiell definition av religiositet. I den funktionella ansatsen antas religionens primära uppgift vara att skapa affektioner som ibland kan vara relevanta inom politiken: döva dödsångest och ge mening i akuta kriser, legitimera samhällen med vissa maktförhållanden, ge ordning samt samhörighet och gemenskap med till exempel nationen.² Det är ovisst om religion verkligen emanerar ur dessa antagna funktioner. Dessa antaganden verkar vara mera lämpade för teoritestning av vad som orsakar religion än för att definiera religion i sig självt (Hagevi 2005). Till skillnad från funktionella definitioner av religion förutsätter inte en substantiell definition att religion har för avsikt att lösa något samhällsproblem.

Vanligtvis antar funktionalistiska teorier att all religion har en samhällsbevarande funktion som legitimerar de rådande maktförhållandena. Funktionalistiska teorier förmodar också att religion har en integrerande funktion så att människor känner samhörighet och gemenskap med till exempel nationen (jfr Riis 1996: 105–106). Bland annat därför antar funktionalistiska teorier att religiösa personer – i stort sett oavsett religion – tenderar att stödja politiskt konservativa partier (Yinger 1957; Geertz 1973: 4).

Det finns dock funktionalistiska undantag från tanken att religiositet ger konservativa uppfattningar. Den ovan nämnda integrerande effekten av religiositet kan också öppna dörren för motsatsen, segregation. Personer som tillhör religiösa minoriteter kan istället uppleva social marginalisering. Statsvetaren Kenneth Wald har noterat att religiösa minoriteter – som till exempel judiska medborgare – tenderar att stödja partier som står till vänster i de nationella partisystemen. En förklaring till detta skulle vara en känsla av social marginalisering, där den religiösa minoriteten kan vara ett mål för politiska hot. En uppfattning av religiös utsatthet skulle – enligt Walds hypotes – leda till sympati för politiska spektras vänstersida, eftersom de utsatta grupperna associerat den med en större förståelse för minoriteter än andra politiska alternativ (Wald 1997: 311). Religiösa minoriteter kan också vara utsatta i det svenska samhället. Forskningsresultat visar till exempel att en stor del av befolkningen i Sverige tenderar att uppskatta kristendom mer än andra religioner, speciellt islam (Holmberg och Weibull 2006: 35–38).³ I så fall skulle de religiösa minoriteter som av många möts av negativa attityder – som muslimer och andra icke-kristna religioner – uppvisa ett starkt stöd för socialdemokrater och vänsterpartister, oavsett deras politiska åsikter i övrigt.⁴

Forskning om europeiska muslimers partipreferenser

Det finns ett ökande intresse för att analysera europeiska muslimers partipreferenser. Forskningen om europeiska muslimer visar att de tenderar att stödja partier till vänster (Minkenberg 2010). I en studie av muslimska ledare i Europa fann dock statsvetaren Jytte Klausen (2005: 65–66) att många muslimer i ledarposition placerade sig i den politiska mitten och att denna andel ökade ju viktigare deras religion var för dem. Mer sekulära muslimer tenderade istället att placera sig till vänster i politiken. Enligt Klausen finns också en tendens till att muslimer som placerar sig i mitten på en vänster-högerskala i större utsträckning stödjer gröna partier. Sociologen Steven Pfaff och statsvetaren Anthony Gill fann i sin studie av tyska muslimer att dessa tenderade att föredra partier till vänster framför Kristdemokraterna. Detta skedde antagligen, enligt Pfaff och Gill (2006: 813–814), eftersom Kristdemokraterna betonade en tysk-kristen ledande kultur – *Leitkultur* – vilket kan ha uppfattats som hotande för muslimska väljare. Partierna till vänster var istället mer sekulära till sin framtoning. Även om samma författarpär betecknade de flesta tyska muslimer som moralkonservativa (vilket stämmer överens med Kristdemokraternas politik) tycks den mer sekulära framtoningen vara att föredra framför visionerna om en tysk-kristen kultur. Klausen (2005: 66) höll med Pfaff och Gill att muslimer tenderade att ha relativt värdekonserverativa åsikter. Men hon menade att dessa frågor inte uppfattades som lika viktiga bland muslimer jämfört med andra frågor som vanligtvis associerades med den politiska vänstern. Som exempel nämner Klausen lagar mot diskriminering och frågor om social välfärd.

Också inom fransk politik har rapporterats om tendensen att muslimer stödjer partier till vänster och att de flesta muslimska politiker är aktiva i Socialistpartiet. Även denna gång skall borgerliga partiers tendens att stödja kristendom vara en orsak. Statsvetaren William Safran (2004) uppger att muslimer bland annat uppfattar att borgerliga politiker endast åsidosätter den franska sekularismen till förmån för kristendom.

I Storbritannien menar antropologen Steven Vertovec (2002: 29; se också Purdam 2001: 148–149) att det traditionellt är Arbetarpartiet (*Labour Party*) som mottagit merparten av de muslimska rösterna. Det relativt starka bandet mellan brittiska muslimer och Arbetarpartiet har också inneburit att muslimer är betydligt mer välrepresenterade bland förtroendevalda – speciellt på lokal nivå – inom detta parti, jämfört med det Konservativa partiet eller Liberaldemokraterna. Sambandet mellan muslimsk orientering och vänsterröstning innebär dock inte att möjligheter till förändring saknas. I valet 2005 gjorde Liberaldemokraterna inbrytningar i den brittisk-muslimska valkåren. Efter det att ledaren för Arbetarpartiet och premiärministern Tony Blair stött Irakkriget med brittiska trupper ökade kritiken bland landets muslimer mot regeringen. Istället ökade stödet för Liberaldemokraterna – vilka kritiserade Irakkriget – särskilt mycket i de valkretsar där en stor andel av väljarna var muslimer (Dancygier 2013). Den politiska förändringen bland de brittiska muslimerna visar också på att utrikespolitik tenderar att ha en större mobiliserande effekt bland muslimer än vad som annars brukar vara fallet i andra väljargrupper (Blackhurst 2004). En stående fråga bland många muslimska grupper är stödet till palestinier i Mellanösternkonflikten (Safran 2004: 437–438).

I en studie som publicerats om svenska muslimers röstning framkommer att denna väljargrupp till stor del stödjer Socialdemokraterna och till ringa del partierna till höger om den politiska mitten (Hagevi 2009). Studien inkluderade individer som identifierade sig som muslimer i tre olika frågeundersökningar genomförda med urval representativa med den vuxna svenska befolkningen, invånarna i Västra Götaland respektive i fyra stadsdelar med en stor befolkning med utländsk bakgrund (Bergsjön, Gårdsten, Hjällbo och Norra Biskopsgården). Det framkom att individer som identifierade sig som muslimer uppvisade signifikanta effekter på partipreferenser. Studien noterade inte några nämnvärda skillnader i partipreferenser mellan muslimer med olika grad av böneaktivitet. Efter kontroll för socio-ekonomiska faktorer konstaterades att muslimsk identitet hade en självständig och direkt effekt på ett relativt högt stöd för Socialdemokraterna. Andra partipreferenser som relativt många svenska muslimer hade – främst Vänsterpartiet – förklarades dock av socioekonomiska faktorer, främst klass och utländsk bakgrund. Slutsatsen var att muslimsk identitet ökade benägenheten att stödja Socialdemokraterna

Den svenska studien menar också att kontextuella effekter kan ha inverkat på muslimers partipreferenser. Många svenska muslimer bor i områden där den överväldigande majoriteten av invånarna föredrar Socialdemokraterna. En sådan miljö kan i sig påverka de boende – av vilka många är muslimer – att anpassa sina partipreferenser till omgivningen. Det är dock viktigt att notera att även om kontextuella faktorer kan förklara en del av sambandet mellan muslimer och socialdemokratiska partipreferenser, rapporterade undersökningen att det alltså kvarstod en direkt positiv effekt från muslimsk identitet på socialdemokratisk partipreferens.

Data och variabler

Den data som används i denna studie är hämtad från Surveyinstitutet, Linnéuniversitetet, och SOM-institutet, Göteborgs universitet. Alla dessa frågeundersökningar är riktade till ett representativt urval av den vuxna svenska befolkningen. Surveyinstitutets undersökningar genomfördes 2009, 2010, 2012 och 2014, antalet svarande varierade mellan 1272 och 1877 personer och 2014 var svarsandelen 42 procent medan övriga undersökningars svarsandel var 52–54 procent (Hagevi 2010, 2011, 2014, 2015a). SOM-institutets undersökningar genomfördes varje år 2005–2013. Antalet svarande i SOM-undersökningarna var 1598–4978 personer och svarsandelen var 49–57 procent (SOM-institutet 2005–2013).

Det finns beprövade metoder för att undersöka partipreferenser. I både Surveyinstitutets och SOM-institutets undersökningar ställs frågan ”Vilket parti tycker du bäst om idag?” varpå alla riksdagspartier (ibland också något parti som går bra utanför riksdagen) och svarsmöjligheten ”annat parti” nämns.

När vilka svenskar som är muslimer ska undersökas händer det alltjämt att detta estimeras utifrån om människor invandrat eller har föräldrar som invandrat från länder med en dominerande muslimsk befolkning (Sander 1993). Det finns flera problem med den typen av undersökningar som bygger på att alla som kommer från ett visst område har en och samma religion. Det uppenbara problemet är att en del människor i länder där islam är den dominerande religionen ändå inte är muslimer utan tillhör en icke-islamisk religiös minoritet. Det kan till exempel röra sig om kristna eller ateister. Personer som invandrat eller är barn till de som invandrat till Sverige kan dessutom byta religion (till exempel genom att konvertera till kristendom) eller bli sekulära. Att anta att invandrare från områden där islam är den dominerande religionen per automatik är muslimer är således behäftat med stora felkällor.

Ett annat tillvägagångssätt är att låta människor själva bestämma om de är muslimer eller inte. I frågeundersökningar är det möjligt att ställa frågor om en sådan religiös identitet. Med dessa uppgifter är det sedan möjligt att undersöka partipreferenserna bland dem som uppgivit att de identifierar sig som muslimer. Sådana frågeundersökningar riktar sig oftast till urval som är representativa med vuxna svenska befolkningen. När sådana frågeundersökningar genomförs är dock problemet att antalet svenska muslimer är få. Exakt hur stor andel av svenska befolkningen som är muslimer finns inga exakta uppgifter om. I frågeundersökningarna brukar omkring 2–3 procent av de svarande uppge att de är muslimer. Detta är antagligen en underskattning som beror på att antalet muslimer i bortfallet är relativt många. Bland de i urvalet som invandrat från utomeuropeiska områden (som många av de svenska muslimerna gjort) är nämligen bortfallet stort. För att andelen svarande i frågeundersökningarna ska viktas upp till rätt nivå bör deras andel multipliceras med 3. Om samma sak gäller svenska muslimer kan deras andel av svenska befolkningen vara mellan 6–9 procent.

Den lilla andelen muslimer bland den svenska befolkningen tillsammans med ett förhållandevis omfattande bortfall bland muslimer i urvalet gör att antalet muslimer som besvarar frågeunder-

sökningar riktade till representativa urval av den svenska befolkningen är få. Därmed blir en uppskattning om svenska muslimers partipreferenser som baseras på en enskild frågeundersökning oftast mycket osäker.

En lösning på problemet med det lilla antalet svenska muslimer är att slå samman svaren från flera frågeundersökningar som genomförts under en längre period. Därigenom erhålls ett större antal svenska muslimer som ger en säkrare uppskattning av deras partisympatier utifrån antalet svarande. Om en sådan aggregering genomförs uppkommer ett annat problem: i den mån som svenska muslimers partipreferenser ändrar sig över tid är det inte möjligt att beakta det. Med denna reservation har jag studerat partipreferenserna bland de svars personer som identifierat sig som muslimer i frågeundersökningarna genomförda av Surveyinstitutets 2009–2014 och SOM-institutet 2005–2013. I Surveyinstitutet har svars personerna besvarat frågan ”Är du något av följande?” varefter en rad religioner (och sekulära svarsmöjligheter) nämndes. De som då kryssat för ”muslim” antas identifiera sig som muslim. I SOM-undersökningarna ställdes frågan ”Tillhör du någon kyrka, annat religiöst samfund eller religion?” varpå en rad religiösa orienteringar listades varav en var ”Jag är muslim”. De som besvarade denna post med ”Ja, men jag är inte varit på gudstjänst/möte de senaste 12 månaderna” eller ”Ja, och jag har varit på gudstjänst/möte under de senaste 12 månaderna” antas identifiera sig som muslim.

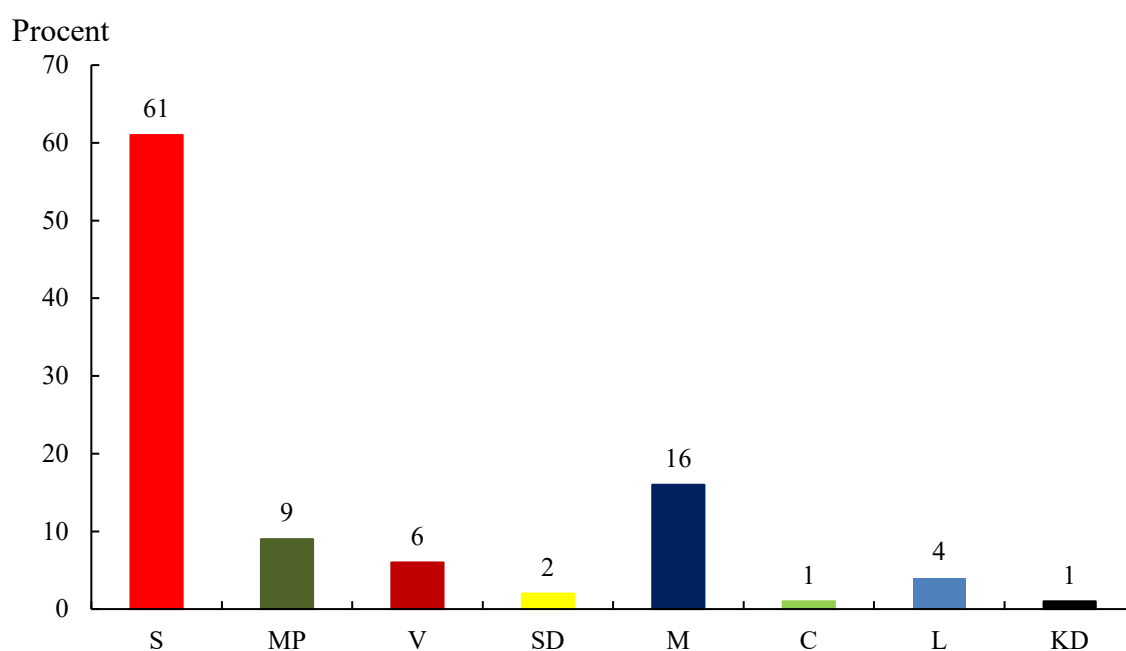
Genom att studera samtliga dessa frågeundersökningar kan ett urval på 573 svenska muslimer i åldern 16–85 år studeras. Inte alla av dessa är svenska medborgare, men för att maximera antalet svarande beaktas alla personer i befolkningen som identifierar sig som muslimer oavsett medborgarskap.

Resultat

Vilka partier föredrar svenska muslimer? I figur 1 redovisas partisympatierna bland svenska muslimer insamlade 2005–2014.

Som framgår av figur 1 har Socialdemokraterna varit mest framgångsrika att mobilisera svenska muslimer politiskt. Jämfört med stödet för Socialdemokraterna i den övriga befolkningen under denna period (i riksdagsvalen 2006, 2010 och 2014 samlade Socialdemokraterna 31–35 procent av rösterna) är det betydligt vanligare att svenska muslimer föredrar partiet (61 procent). Moderaterna är näst största parti bland svenska muslimer, men jämfört valresultaten 2006–2014 (23–30 procent av rösterna) är det ett svagare stöd för Moderaterna bland svenska muslimer (16 procent). Bland svenska muslimer är Miljöpartiet tredje största parti och andelen muslimer som föredrar Miljöpartiet (9 procent) ligger i linje med partiets röstandel i riksdagsvalen (5–7 procent under perioden 2006–2014). Vänsterpartiet är fjärde största parti bland svenska muslimer (6 procent) och når ungefär samma stöd bland dessa som i riksdagsvalen 2006–2014. Övriga partier samlar de fåtaliga procent som finns kvar och har således förhållandevis svagt stöd bland svenska muslimer.

Figur 1: Partisympatier bland svenska muslimer insamlade 2005–2014 (procent).

Källa: Survey 2009–2014, Surveyinstitutet, Linnéuniversitetet och SOM-undersökningarna 2005–2013, Göteborgs universitet. Antal svarande är 573 personer.

Skillnaden mellan blocken är påtaglig bland svenska muslimer. Medan 76 procent av de svenska muslimerna stödjer rödgröna partier är stödet för allianspartierna endast 22 procent. Det är framför allt Socialdemokraternas styrkeposition bland svenska muslimer som är basen för de rödgröna partiernas övertag i opinionen. Varken Miljöpartiets eller Vänsterpartiets stöd bland svenska muslimer avviker nämnvärt från deras valresultat. Även om det inte är ovanligt med svenska muslimer som sympatiserar med ett alliansparti är denna andel betydligt svagare än dessa partiers stöd i riksdagsvalen.

Vid en studie av hur svenska muslimers partisympatier förändrats över tid under den undersökta perioden framträder en hög grad av stabilitet.

Slutsatser

Att muslimska väljare stödjer partier till vänster och framför allt socialdemokratiska partier är ett fenomen som känns igen från många håll i Europa (Hagevi 2009; Minkenberg 2010). Resultatet i föreliggande studie visar också att svenska muslimer främst föredrar partier till vänster. Det är dock främst Socialdemokraterna som får stöd. Det är ungefär dubbelt så vanligt att svenska muslimer föredrar Socialdemokraterna än vad som är fallet i resten av befolkningen. Medan stödet från svenska muslimer för de övriga rödgröna partierna – Miljöpartiet och Vänsterpartiet – ligger i nivå med deras valresultat är stödet för borgerliga partier väldigt lågt bland svenska muslimer. Trots detta är Moderaterna näst största parti bland svenska muslimer.

Denna undersökning genomför inga analyser för att testa olika teorier som avser att förklara Socialdemokraternas starka position bland svenska (och andra europeiska) muslimer. Såväl substantiella teorier om innehållet i islam som funktionalistiska teorier om att religion uppfyller vissa funktioner kan ha stöd. Knutna till dessa teorier finns en rad hypoteser som inte prövats i denna studie. Vilket innehåll eller vilken funktion som gör att svenska muslimer i så stor utsträckning stödjer Socialdemokraterna är således en obesvarad fråga. Med tanke på Socialdemokraternas långa regeringsinnehav och dominans i svensk politik är det till och med möjligt att svenska muslimers politiska socialisation kan innebära att funktionalistiska hypoteser om att religion värnar det bestående kan ha bäring på svenska muslimers partipreferenser.

En icke-religiös förklaring som inte undersökts i denna studie är att personer som arbetsinvandrat eller flytt till Sverige ofta kommer från länder där de sympatiserat med socialistiska partier som liknar Socialdemokraterna. Detta kan leda till en delaktighet i en politisk kultur som i det nya landet bäst överensstämmer med Socialdemokraterna (Hagevi 2009). Till detta kommer möjligheten att socioekonomiska faktorer kan ha betydelse för muslimers röstning. Detta har tidigare studie visat (Hagevi 2009), men samma studie visade också att det trots kontroll av socioekonomiska faktorer kvarstod en självständig och direkt effekt av muslimsk identitet på partipreferens.

Det finns all anledning för kommande forskning att öka ansträngningarna för att förklara svenska muslimer partipreferenser.

Noter

¹ Idén att islams innehåll har vissa svårigheter att relatera till marknadsekonomiska lösningar kommer från den hjälpsamma islamologen Jan Hjärpe (2006) som via e-post beskrivet möjliga religiösa samband med politisk opinion bland muslimer. Tolkningen av hans svar är dock min egen och därför skall eventuella tillkortakommanden av beskrivningen av islam och denna teori enbart falla på mig själv.

² Ett gemensamt drag i funktionalistiska ansatser är att religion stödjer och bibehåller det rådande samhället, det vill säga att religionens funktion är social sammanhållning och samhällssolidaritet (se Yinger 1957; Luckman 1967; Berger 1967; Geertz 1973; Riis 1996). Ansatsen liknar härvidlag historiematerialism som också inte finner religionens innehåll värd att uppmärksamma. Enligt historiematerialismen fungerar religion som ett instrument för att upprätthålla kontroll över samhället och bidrar till att upprätthålla den härskande klassen hegemoni. "Religionen" skriver Karl Marx (1977 [1844]: 133) "är de betryckta kreaturernas suck, hjärtat hos en hjärtlös värld, anden i andefattigdomens tillstånd. Den är folkets *opium*." All religion är därmed blott en del av den ideologiska överbyggnad som är resultatet av kampen mellan samhällsklasser och i förlängningen av de ekonomiska förhållandena i samhället (Marx 1981 [1867]: 68–69). I den mån modernism kan betraktas som en självständig ansats i studiet av religion och politik (se t ex Guth m fl 1988: 360–361; Wald 1997: 5–6) menar även den klassiska och renodlade modernismen att religion egentligen är ett tecken på något icke-religiöst: människans oförmåga att förklara och förstå viktiga händelser utan att förfalla till vidskepelse och andra övernaturliga tolkningar av tillvaron (Lenski 1961: 8–10).

³ Av fem undersökta religiösa orienteringar finner Holmberg och Weibull (2006) att störst negativ uppfattning finns om Islam (53 procent), följt av Judendom (29 procent), Hinduism (26 procent), Buddhism (21 procent) och Kristendom (9 procent).

⁴ Sökande efter pluralistiska och sekulära politiska alternativ kan även röra andra religiösa minoriteter som kristet ortodoxa, katoliker och frikyrkliga, men måhända i mindre utsträckning. Angående frikyrkliga är det dock möjligt att den situation som rådde när rörelsen mobiliserades – runt sekelskiftet 1900 – påverkar. I den tidens termer kunde liberala partier uppfattas som vänster (Hadenius 2003). Därmed kan ett eventuellt starkt stöd för folkpartiet bland frikyrkliga härstamma ur denna situation.

Referenser

- Berger, Peter (1967) *The Sacred Canopy: Elements of A Sociological Theory of Religion*. Garden City: Doubleday.
- Bergfeldt, Börje (1998) ”Mentalitetsförändringar och religiös kontroll. Kyrklig makt mot folklig sekularisering” *Svensk religionshistorisk årstidskrift*, 7: 251–271.
- Blackhurst, Rob (2004) ”A new force in British politics” *New Statesman*, 2006-07-26.
- Cordero, Guillermo (2017) ”Three decades of religious vote in Europe” *World Political Science*, 13 (1): 77–98.
- Dancygier, Rafaela (2013) ”The left and minority representation: The Labour Party, Muslim candidates, and inclusions tradeoffs” *Comparative Politics*, 46 (1): 1–21.
- Dobbelare, Karel (1981) ”Secularization: A Multi-Dimensional Concept” *Current Sociology*, 29: 1–216.
- El Rafie, Yasmine (2006) ”Få med utländsk bakgrund får plats” *Svenska Dagbladet*, 2006-09-22.
- Franklin, Charles (1984) ”Issue preferences, socialization, and the evolution of party identification” *American Journal of Political Science*, 28 (3): 459–478.
- Geertz, Clifford (1973) *The Interpretations of Cultures*. New York: Basic Books.
- Gustafsson, Göran (2000) *Tro, samfund och samhälle: Sociologiska perspektiv*. Örebro: Libris.
- Guth, James, Ted Jelen, Lyman Kellstedt, Corwin Smidt, Kenneth Wald (1988) ”The Politics of Religion in America. Issues for Investigation” *American Politics Quarterly*, 16 (3): 357–397.
- Hagevi, Magnus (2005) ”Evangelikaler i svensk och amerikansk politik”, s 134–162 i *Religion och politik*, red Magnus Hagevi. Malmö: Liber.
- Hagevi, Magnus (2009) *Politisk opinion och religiositet i Västra Götaland*. Lund: Sekel.
- Hagevi, Magnus (2010) ”Survey 2009: Teknisk rapport” s 193–227 i *Avstamp: Svenska folkets värden och syn på brännande samhällsfrågor*, red Magnus Hagevi. Växjö: Linnaeus University Press.
- Hagevi, Magnus (2011) ”Bilaga: Survey 2010” s 339–360 i *Den svenska väljaren*, red Magnus Hagevi. Umeå: Boréa.
- Hagevi, Magnus (2014) ”Survey 2012: Teknisk rapport”, *Surveyjournalen*, 1 (1): 59–67.
- Hagevi, Magnus (2015a) ”Survey 2015: Teknisk rapport”, *Surveyjournalen*, 2 (1–2): 125–132.
- Hagevi, Magnus (2015b) *Den svenska väljaren 2014*. Malmö: Gleerups.
- Hadenius, Stig (2003): *Modern svensk politisk historia: Konflikt och samförstånd*. Stockholm: Hjalmarsson & Högberg.
- Hjärpe, Jan (2006) ”Röstning bland svenska muslimer” *E-post*, mottaget 2006-09-16. Växjö: Institutionen för statsvetenskap, Linnéuniversitetet.

-
- Holmberg, Sören och Lennart Weibull (2006) "Du stora ny värld" s 9–41 i *Du stora nya värld: Trettio-fyra kapitel om politik, medier och samhälle*, red Sören Holmberg och Lennart Weibull. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Klausen, Jytte (2005) "Europe's Muslim Political Elite: Walking A Tightrope" *World Policy Journal*, 22 (3): 61–68.
- Lenski, Gerhard (1961) *The Religious Factor. A Sociologist's Inquiry*. Garden City: Doubleday.
- Lillman, Daniel (2006) "Sabuni jagar muslimer" *Svenska Dagbladet*, 2006-11-01.
- Luckmann, Thomas (1967) *The Invisible Religion: The Problems of Religion in Modern Society*. New York: McMillan Co.
- Marx, Karl (1977 [1844]): "Till kritiken av den hegelska rättsfilosofin" s 131–144 i *Skrifter i urval: Filosofiska Skrifter, Karl Marx och Fridrich Engels*. Lund: Bo Cavefors Bokförlag.
- Minkenberg, Michael (2010) "Party politics, religion and elections in Western democracies" *Comparative European Politics*, 8 (4): 385–414, 2010.
- Oskarson, Maria (2005) "Social structure and party choice" s 84–105 i *The European voter: A comparative study of modern democracies*, red Jacques Thomassen. Oxford: Oxford University Press.
- Ouis, Pernilla (1999): "Islamisk ekoteologi: en ny grön rörelse?" s 235–248 i *Blågul islam?*, red Ingvar Svanberg och David Westerlund. Nora: Nya Doxa.
- Pekgul, Malin (2005): "Kantrad debatt om islam gynnar fundamentalisterna" *Göteborgs-Posten*, 2005-09-09.
- Pfaff, Steven och Anthony Gill (2006) "Will a million Muslims march? Muslim interest organizations and political integration in Europe" *Comparative Political Studies*, 39 (7): 803–828.
- Purdam, Kingsley (2001) "Democracy in Practice: Muslims and the Labour Party at the Local Level" *Politics*, 21 (3): 147–157.
- Riis, Ola (1996) "Religionen of det europeiske fælleskab" *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 12 (1): 95–112.
- Roald, Anne Sofie (2005) *Islam: Historia, tro, nytolkning*. Stockholm: Natur och kultur.
- Safran, William (2004) "Ethno-religious Politics in France: Jews and Muslims" *West European Politics*, 27 (3): 423–451.
- Sander, Åke (1993) *I vilken utsträckning är den svenske muslimen religiös? Några överväganden kring problematiken med att ta reda på hur många muslimer som deltar i verksamheten vid de muslimska "församlingarna" i Sverige*. Göteborg: Centrum för studier av Kulturkontakt och Internationell Migration, Göteborgs universitet.
- SOM-institutet (2014). *De nationella SOM-undersökningarna 2005–2013*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet (internet: <https://www.gu.se/som-institutet>).
- Stenberg, Leif (1999) *Muslim i Sverige – lära och liv*. Stockholm: Bilda förlag.
- Sveriges kristna socialdemokrater (2003) *Broderskapsrörelsens samverkan med muslimer i Sverige – skrivelse till förbundskongressen 2003*. Stockholm: Sveriges kristna socialdemokrater.
- Vertovec, Steven (2002) "Islamophobia and Muslim Recognition in Britain" s 19–35 i *Muslims in the West: From Sojourners To Citizens*, red Yvonne Yazbeck Haddad. Oxford: Oxford University Press.

Wald, Kenneth (1997) *Religion and Politics in the United States*. Washington DC: Congressional Quaterly Press.

Weiderud, Peter (2006) "Persson stöder Broderskapsrörelsen" *Tidningen Broderskap*, 2006-06-20.

Yinger, Milton (1957) *Religion, Society and the Individual. An introduction to the sociology of religion*. New York: MacMillan Company.